

Utbildningsutvärdering på forskarnivå med extern bedömning
vid Humanistiska fakulteten, Göteborgs universitet

Bedömningsutlåtande för forskarutbildningen i Historia,
Arkeologi och Antikens kultur och samhällsliv, vid
Institutionen för Historiska Studier

Xx oktober 2022

Kort bakgrund

Bedömargruppen har haft i uppdrag att utifrån universitets kriterier för utbildningsutvärdering enligt policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling utvärdera forskarutbildningen vid Institutionen för Historiska Studier (HIS) omfattande disciplinerna historia, arkeologi och antikens kultur och samhällsliv (AKS) vid humanistisk fakulteten. Inför platsbesöket lämnade fakulteten och institutionen ett stort antal dokument till bedömargruppen, samt även vissa kompletterande handlingar, vilket har varit till stor hjälp i värderingsarbetet (Bilaga 1).

Ett förberedande möte via zoom genomfördes 2022-02-22 där bedömargruppen mötte fakultets- och institutionsrepresentanter för att få information om institutionens och utbildningens struktur och för att diskutera innehåll och tidsplan i bedömningsprocessen. Bedömargruppen hade ett kortare zoom-möte 29 augusti för att koordinera sitt arbete. Platsbesök genomfördes 15–16 september (för program, se bilaga 2). Bedömargruppen har därefter med utgångspunkt i underlag och intervjuer vid platsbesök via mail utarbetat sitt bedömarutlåtande.

Följande personer har ingått i bedömargruppen:

Gullög Nordquist, professor emerita, Uppsala universitet
Nils Erik Villstrand, professor emeritus, Åbo Akademi
Rikke Lie Halberg, doktorand, Lunds Universitet

Inledning

Forskarutbildningen vid HIS framstår som väl fungerande, välorganiserad, och kvalitativt högtstående. HIS har tre forskarutbildningsämnen: historia, arkeologi och AKS, som organiseras gemensamt, men har en egen identitet genom sina ämnesseminarier. Det bör noteras att denna utbildningsvärdering kommer i ett skede då hela universitet genomgått en period av stora nedstängningar p.g.a. av Covid-pandemin och för HIS del även en stor flytt till helt nya lokaler. Detta är den första utbildningsvärderingen som genomförts efter sammanslagningen av de tre disciplinerna till en storinstitution. Det är med glädje som bedömargruppen konstaterar att samtliga grupper som intervjuats förklarar sig nöjda både med sammanslagningen och flytten.

Personal och doktorander har placerats blandade i de nya lokalerna, ett beslut som grundas i tidigare erfarenheter. Även detta ses av samtliga som ett lyckat drag, som bidragit till sammanhållningen på institutionen över disciplingränserna. Bedömargruppens intryck är att alla intervjuade grupper – doktorander, handledare, projektledare och forskarutbildningsansvariga – i huvudsak är nöjda med forskarutbildningen vid institutionen. Vad gäller de specifika utvärderingskriterierna som forskarutbildningen förväntas svara mot, observerar bedömargruppen följande:

1 Motsvarar de faktiska studieresultaten lärandemål och högskoleförordningens examensmål?

Enligt Högskoleförordningen ska doktoranden för doktorsexamen visa på brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet, samt visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet. *Vidare* ska doktoranden visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer.

Då bedömargruppens uppdrag inte rör granskningar av avhandlingarna och deras kvalitet kan bedömargruppen därför bara hänvisa till att de avhandlingar som läggs fram vid HIS kontinuerligt godkänns av betygsnämnder bestående av välrenommerade forskare och på principer och med utgångspunkt i de krav på kunskap och förståelse samt färdigheter och förmågor som högskoleförordningen och allmänna studieplaner anger. De doktorandarbeten som ingått i underlaget för bedömargruppen är av god kvalitet. Gruppen bedömer att studieresultaten motsvarar högskoleförordningens examensmål.

2 Sätter att undervisningen doktorandernas lärande i centrum?

Forskarutbildningens tre ben – handledning, kursverksamhet och seminarieverksamhet – avspeglas tydligt i forskarutbildningsverksamheten vid HIS. Bedömargruppen uppfattar kunskapsmiljön som mycket god med alla förutsättningar att sätta doktoranders lärande i centrum. Doktoranderna ger uttryck för att man har en trygg och inkluderande kunskapsmiljö och ett bra samarbete med handledarna på och utanför institutionen, samt öppenhet och stöd om det t ex skulle uppstå behov att byta handledare. Doktorander och handledare uppskattar att det finns ett gemensamt forskarseminarium förutom ämnesseminarier och ett antal specialseminarier, men påpekar att det inte finns tid att gå på alla seminarier. Det finns ett bra kursutbud, även om vissa kurser inom Forskarskolan passar doktorander inom historia bättre än de inom arkeologi och AKS.

Att som doktorand själv få undervisa och träna förmågan att förmedla kunskap är en viktig del av forskarutbildningen. Det avspeglas både i den obligatoriska högskolepedagogiska kursen (5 ects) och den mentorsledda kursen (från och med 2021 5 ects). Doktorander bör genom egen undervisning få möjlighet att utveckla sin pedagogiska och didaktiska kompetens. Doktorander och handledare är överens om att f.n. finns fler möjligheter för att undervisa inom historia än inom arkeologi och AKS. Man bör överväga om det inte bara är möjligt utan också värdefullt att fastslå en miniminivå för en doktorands undervisning. Att undervisa på grundläggande nivå i ett annat ämne än sitt eget lyftes fram i diskussionerna som ett sätt att bredda möjligheterna till undervisning.

HIS utvecklas mot en mer internationell miljö, vilket har medfört en större internationell doktorandgrupp. Slutligen är det viktigt att nämna att femton doktorander på nuvarande tidpunkt inte har disputerat i tid och därmed är utan finansiering.

3 Vilar undervisningens innehåll och form på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet?

VT 2022 hade HIS 28 doktorander, varav 5 inom AKS, 12 inom arkeologi och 11 inom historia. De handleddes av 23 interna och 20 externa handledare. Inom handledarkollektivet finns en bred kronologisk och ämnesmässig forskningskompetens omfattande forntiden, antiken, medeltid, tidigmodern- och modern tid. Specifik sakkunskap tillförs genom biträdande handledare från andra lärosäten. Till den sammantagna kompetensen räknas också seniora forskare (t.ex. projektanställda) som utvecklar och ger kurser på forskarutbildning i historia och inom Forskarskolan och som även deltar aktivt i seminarieverksamheten. Varje doktorand har både en huvud- och biträdande handledare (i vissa fall handledare med specialkompetens). Samt-liga har en handledare med minst docentkompetens.

Organisationen för att tillsätta handledare är genomtänkt och transparent. Val av handledare diskuteras i ämneskollegiet, som lämnar förslag till prefekt, som formellt utser handledare. Doktorandens önskemål ska beaktas. Beslut om handledare fattas senast en månad efter antagning. Här måste man notera Forskarskolans roll. Av 16 aktiva doktorander inom

historieämnet är fem finansierade därifrån och har en handledare från HIS och en från ett annat lärosäte inom Forskarskolan.

Sammantaget har HIS en undervisning som vilar på en mycket stark vetenskaplig grund och med erfarna och kunniga lärare/handledare. De flesta av dem verkar vid svenska lärosäten eller institutioner som bedriver forskningsverksamhet; tre är knutna till universitet i övriga Norden. Handledarna från miljöer utanför Sverige kunde möjligen fungera som ett led i internationaliseringen och därför vara fler än de är i nuläget.

4 Lärarnas ämnesmässiga och pedagogiska kompetens och deras antal i proportion till utbildningens omfattning och innehåll

Handledarnas ämnesmässiga kompetens är som redan framhållits betryggande god. Handledarna har sällan fler en eller två doktorander. Uppgiften som handledare är väl spridd inom lärarkåren vid HIS, samtidigt som det kan noteras att av de 16 universitetslektorerna (HT -22) endast hälften axlade rollen som handledare vid HIS under VT 2022. Då handledare utses måste doktorandens behov av kompetent handledning självfallet väga tyngst, men det är ändå viktigt att så långt som möjligt också beakta de yngre lärarnas intresse av att befrämja sin karriär genom uppgiften som biträdande handledare, för att skapa garantier för återväxten av kompetenta huvudhandledare.

Enligt självvärderingen har ”merparten” av handledarna någon form av högskolepedagogisk utbildning; 13 har lämnat närmare information om denna. Det visar att lärarna vid HIS sätter vikt vid att stärka sin pedagogiska och didaktiska kompetens genom att gå handledarutbildningen eller på annat dokumenterat sätt förvärva motsvarande kompetens. Handledarnas pedagogiska och didaktiska kompetens kan bedömas vara tillräcklig, om än med variation i nivån mellan handledarna. Lärarna vid institutionen är så många i förhållande till de nuvarande doktoranderna att det ökade antalet doktorander som institutionen planerar att knyta till sig inte förutsätter större lärarresurser.

5 Utbildningens relevans för doktorandernas och samhällets behov

HIS arrangerar karriärdagar och alumnidagar, vilka dock inte ordnats under de senaste åren med nedstängningar. Båda verksamhetsformerna kan med fördel återupptas post pandemin. Under viceprefektens utvecklingssamtal med doktoranderna tas frågor rörande karriären upp till behandling och i handledarnas uppdrag ingår att diskutera frågor rörande karriären efter disputationen. Enligt självvärderingen är en mer systematisk uppföljning av alumnernas fortsatta karriär önskvärd eftersom sådan kunskap synliggör utbildningens samhällsrelevans. Det ingår inte i bedömargruppens uppdrag att ta ställning till på vilken nivå – lärosätes-, fakultets- eller institutionsnivån – en systematiserad insamling av uppgifter om de disputerades fortsatta karriär bäst kan förverkligas.

Vi vill emellertid peka på värdet i att den görs. Handledarna kan inte tilldelas en roll som yrkesvägledare, men det är viktigt att de i sin kommunikation med doktoranderna lyfter frågan om den postdoktorala karriären och pekar på exempel på doktorer som har funnit sin plats i yrkeslivet utanför akademien, särskilt som de nyblivna doktoranderna ofta förefaller tro att deras framtid alternativlöst är en karriär inom akademien. Ett framhållande av att doktorandstudier ger dem en rad värdefulla kompetenser av generisk karaktär, såsom att ta sig an och organisera ett omfattande projekt och att skapa och förmedla kunskap, kan vara ögonöppnande för doktoranden då det gäller alternativa karriärer efter avlagd examen.

6 Har doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen?

HIS har doktorandrepresentation i flera organ. Doktorandgruppen (DG) är ett forum för att diskutera frågor som rör doktorandernas intressen och situation. DG utser doktorandrepresentanter till andra organ inom Göteborgs universitet samt den nationella forskarskolan i historiska studier. Doktorandrepresentanter finns i institutionsrådet och FoFu (forskning och forskarutbildning), som bereder och initierar ärenden ang. forskning och forskarutbildning, i Forskarseminariets planeringsgrupp samt FRAM (= Skyddskommittén) vid institutionen. Doktorandrepresentanter finns även i Forskarskolans samarbetsråd och på fakultetsnivå i Humanistiska doktorandrådet (f.n. även i Göteborgs universitets doktorandkår). I ämneskollegierna adjungeras doktorandrepresentant i samband med beredning av ärenden av principiell betydelse för utbildningen eller doktorandernas situation. Det framgick vid intervjuerna att doktoranderna gärna ser en mer permanent representation där. Generellt framgick vid intervjuerna att doktoranderna kände sig inkluderade i institutionens verksamhet och ansåg att man får delta i planering, utförande och utvärdering

7 Föreligger en för alla doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö?

Bedömargruppen uppfattar studie- och lärmiljön på HIS som både tillgänglig och ändamålsenlig. HIS flyttade till helt nya lokaler 2020, men på grund av pandemin är det först under 2022 som lokalerna för allvar har tagits i bruk. På bakgrund av erfarenheter från de temporära lokalerna på Eklandagatan har ledningen valt att placera doktorander, forskare och administrativ personal sida om sida, och på tvärs av de tre ämnen historia, arkeologi och AKS, vilket ger bedömargruppen en känsla av en välintegrerad flerämnesinstitution.

Doktoranderna är i en speciell situation eftersom att de både är studerande och anställda. HIS har ett tydlig delegationsordningsdokument, där ledningens ansvar för doktoranderna framgår. De teknologiska omställningarna som pandemin medförde har gett praktisk erfarenhet i att använda ITverktyg som är värdefullt även efter pandemin. Det gäller inte minst möjligheten att hålla möten, kurser, seminarier, konferenser eller disputationer med aktörer med annan geografisk placering. Även om HIS ligger i ett nytt hus med bra teknologi är detta designat före pandemin, vilket betyder att det inte alltid är så smidigt som det kunde vara att sätta upp t ex hybridträffar.

8 Kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen

HIS, fakulteten och lärosätet som helhet förfogar över en uppsättning instrument som etablerar rutiner vilka är tillräckliga för en god uppföljning av verksamheten. Inte minst det redan gjorda eller aktuella reformarbete som redovisas i HIS självvärdering vad gäller antagning av doktorander, kursutbud, doktorandernas progression och kvalitetssäkring av avhandlingsmanuskript, samt informationen om gällande regelverk visar att återkopplingsmekanismerna fungerar tillfredsställande. HIS präglas allmänt taget av en lyhördhet då det gäller möjligheterna till kvalitetsutveckling.

Den underutvecklade uppföljningen av de utexaminerades fortsatta karriärer har redan kommenterats. HIS handledarkollegium sammanträder två gånger per termin. Av protokollet från handledarmötet den 27 april 2021 framgår att endast knappt hälften av handledarna deltog och att det låga deltagandet då hade präglat kollegiets verksamhet under de senaste fyra till fem åren. Bedömargruppen delar den i protokollet framförda ståndpunkten att detta inte är acceptabelt. Det låga deltagandet präglar fortsättningsvis kollegiets verksamhet och HIS

ledning gör klokt i att för handledarna framhålla att dessa har en odiskutabel plikt att närvara. I annat fall försvagas ett viktigt instrument i kvalitetssäkringen.

Sammanfattning

Bedömargruppen anser att forskningsmiljön vid HIS är aktiv med goda möjligheter till både fördjupning och breddning. Den tvärvetenskapliga profilen är stark och det finns en aktiv samverkan med forskare nationellt och internationellt, inte minst genom de forskarskolor som man ingår i samt genom de projekt, flera med doktorander, som är knutna till HIS.

Bedömargruppen har dock följande rekommendationer till förbättringar:

1. Fortsätt arbetet med att skapa förutsättningar för en större grupp doktorander, när ekonomin tillåter det samt via projektansökningar.
2. Trygga de yngre lärarnas möjligheter att gå in i handledaruppgifter utan att doktorandens rätt till högkvalitativ handledning äventyras.
3. Öka handledarnas närvaro i handledarkollegiet! Handledarkollegiet ska främst handla om handledning och det bör vara ett hos varje handledare internaliserat obligatorium att delta.
4. En mer generell teorikurs, som i högre grad passar även för Arkeologi och AKS doktorander bör vara av godo. En plan för att säkra att gemensamma kurser har relevans för doktorander oavsett ämne rekommenderas.
5. Doktorandernas placering i organisationen: doktoranderna ska känna till delegationsordningen, och bli informerade om hur de är placerade i "organisationsdiagrammet", vem de ska vända sig till om de blir sjuka, har frågor om pensionssparandet, semesterdagar osv. En skriftlig "lathund" på engelska rekommenderas.
6. Det rekommenderas att det tas fram tydliga rutiner för att ta emot internationella doktorander. Enkel och lätt tillgänglig skriftlig information (som ovan nämnda lathund) kan ge information om byråkratiska processer, länk till Skatteverket etc. Förtydliga i vilka sammanhang svenska är huvudspråk.
7. Öka möjligheterna för doktorander att få undervisningserfarenhet genom att införa en miniminivå för antalet undervisningstimmar per doktorand.
8. Alla åtgärder som förenklar teknik för hybridlösningar och zoom är av godo. Fakulteten kan ta sig an att fundera på hur man kan uppdatera ett redan välfungerande hus på ett sätt som gör att det alltid är smidigt att sätta upp hybridmöten oavsett lokal.
9. Ta fram en strategi för effektiv karriärplanering.
10. Utarbeta en policy för hanteringen av doktorander som inte blir klara i tid.

Bilaga 1a

1. STYRDOKUMENT, PROTOKOLL, RAPPORTER M.M.

- 1.1. Allmänna studieplaner
- 1.2. Fofu: löpande utvecklings -och uppföljningsverksamhet. Kallelser
- 1.3. Handledarkollegier: Kallelser och minnesanteckningar.
- 1.4. Institutionens styrdokument. Arbets- och delegationsordning. Handling och verksamhetsplaner
- 1.5. Kursplaner. Obligatoriska kurser. Övriga relevanta kurser.
- 1.6. Progression och kvalitetssäkring: Antagningsprocess. Internationaliseringsstrategi.
Kvalitetssäkring mitt- och slutseminarium. Strategigruppen
- 1.7. Riktlinjer och regelverk

2. UTBILDNINGSPRELATERADE DOKUMENT

- 2.1. Examinationsuppgifter, exempel
- 2.2. Karriär dagar
- 2.3. Kursguider, motsvarande
- 2.4. Seminarier, löpande

3. UTVÄRDERINGS-DOKUMENT

- 3.1. enkäter, kursvärderingar etc,

4. ÖVRIGT

- 4.1. Doktoranders inflytande
- 4.2. Forskarskolor
- 4.3. ISP (individuell studieplan). Mall och ansökan om behörighet.
- 4.4. Länkar till relevanta webbsidor
- 4.5. Översikter och statistik

5. KOMPLETTERANDE HANDLINGAR

- 5.1. Program för höstterminens forskarseminarium
- 5.2. Pedagogisk utbildning handledare, Institutionen för historiska studier. Inkomna svar på mailförfrågan till handledarkollegiet rörande pedagogisk utbildning

Bilaga 1b

Program platsbesök 14–16 september

14/9 Pass 1: 15.00-17.00: Bedömargruppens interna förberedande möte

15/9 Pass 2: 10.00-12.00: Doktorander

Lunch (där Vicedekanan deltog)

Pass 3: 13.00-14.00: Handledare och övriga lärare

Pass 4: 14.15-15.15: Institutionsledning

Kaffe

Pass 5: 15.45-16.30: Projektledare

Pass 6: 16.30-17.30: Bedömargruppen förbereder återföring till institutionsledning

16/9 Pass 7: 9.00-11.00: Återföring till institutionsledning

Pass 8: 11.00-13.00: Bedömargruppens enskilda arbete med bedömarutlåtandet